

Handläggningen av ett ärende rörande särskild förvaltning

Bakgrund

AA:s före detta hustru BB avled i november 2000. Enligt hennes testamente ärvde AA och BB:s två gemensamma barn, födda 1988 och 1990, hennes kvarlåtenskap, vilken skulle förvaltas av en särskild förvaltare. I första hand önskade BB enligt testamentet att CC skulle vara särskild förvaltare och om denna var förhindrad skulle överförmyndarnämnden i den kommun där barnen bor utse en annan särskild förvaltare. I testamentet angavs vidare att AA eller honom närstående inte på något sätt fick vara delaktig i förvaltningen eller utöva insyn i förvaltningen. CC åtog sig på vissa villkor uppdraget som särskild förvaltare och kom att fungera som sådan fram till våren 2004. Den 2 juni 2004 utsåg Överförmyndaren i Täby kommun advokaten DD till ny särskild förvaltare. AA är barnens förmyndare.

Anmälan m.m.

I en anmälan, som kom in till JO den 12 juli 2005, framförde AA ett flertal klagomål mot Överförmyndaren i Täby kommuns handläggning av hans barns ärende. Hans klagomål avsåg sammanfattningsvis följande.

1. Den tidigare överförmyndaren gick med på CC:s önskan att få redovisa sin förvaltning även till honom på samma sätt som gäller för annan förvaltning av omyndigs medel. När EE övertog uppdraget som överförmyndare har han, enligt vad han uttalat till polisen i förhör, enbart haft uppgiften att mottaga den årliga redovisningen från den särskilda förvaltaren och vidarebefordra den till förmyndaren. Överenskommelsen med den tidigare överförmyndaren borde fortfarande gälla och om en förändring skett borde denna meddelats till förmyndaren, dvs. AA.
2. Överförmyndaren har tagit ställning för CC i motsättningen mellan henne som särskild förvaltare och AA som förmyndare. Överförmyndaren har underlåtit att besvara hans skrivelser.
3. Överförmyndaren misskrediterar och förtalar honom som person.
4. Överförmyndaren agerade felaktigt då denne sommaren 2004 tillsatte en ny särskild förvaltare. Han kan inte fatta ett sådant beslut i sin egenskap

av överförmyndare och beslutet är därför inte juridiskt bindande. Överförmyndaren har dessutom agerat felaktigt vid tillsättningen av förvaltaren.

AA framförde även klagomål mot kommunstyrelsen. Dessa handlades i JO:s ärende dnr 4777-2005 och avgjordes den 21 december 2005.

AA skickade med ett stort antal bilagor till sin anmälan.

Utredning

I ärendet framkom att AA tidigare även vänt sig till Länsstyrelsen i Stockholms län med till viss del liknande klagomål. Länsstyrelsen fattade beslut i saken den 15 februari 2005. Av beslutet framgår bl.a. att länsstyrelsen inte fann att Överförmyndaren i Täby kommun gjort sig skyldig till några felaktigheter vid sin handläggning av den särskilda förvaltningen.

Genom utredningen framkom vidare att CC dömdes den 13 mars 2006 av Svea hovrätt för grov förskingring avseende de medel hon hade hand om i sin egenskap av särskild förvaltare och att domen har vunnit laga kraft.

Överförmyndaren i Täby kommun anmodades att yttra sig över anmälan. Överförmyndaren inkom med ett yttrande den 22 mars 2006 och besvarade AA:s klagomål enligt följande (vissa delar av yttrandet samt dess bilagor uteslutna här).

Bemötande av AA:s påståenden om felaktigheter

1. Föregående överförmyndares brev den 13 februari 2002 till "intressenterna" i dödsboet.

När detta brev blev uppenbart för mig frågade jag min företrädare om brevet innebörd och fick då klart för mig att det var en beskrivning av sakernas tillstånd, i akt och mening att komma vidare och få ett arvskifte till stånd, varefter förmyndare och särskild förvaltare skulle ha sina respektive lotter att förvalta. På särskild fråga om detta innebar att överförmyndaren, utan lagstöd, skulle granska en särskild förvaltning fick jag till svar att vid ankomst av redovisning från den särskilda förvaltaren så skulle den endast och omgående vidarebefordras till förmyndaren.

Jag uppfattade det inte som att detta brev från överförmyndaren var en skrivelse som kunde ändra på vad som föreskrivits i testamentet, det vill säga att AA skulle tillföras rollen av en part som, i strid med testamentet, kunde göra överenskommelser om arvslotterna.

Överförmyndaren har inte någon "funktion" i detta ärende. Jag har hela tiden förhållit mig strikt till vad föräldrabalken stadgar om särskild förvaltning och eftersom jag inte uppfattat detta brev som en överenskommelse så har jag inte heller haft någon förändring att meddela till förmyndaren.

Nu, några år senare och med facit i hand, kan jag tycka att testamentets uppdrag till överförmyndaren att utse en ny särskild förvaltare skulle ha genomförts när CC sade upp sig den första gången.

2. Överförmyndarens ställningstagande mellan AA och CC. AA påstår här i tre satser att jag skulle ha tagit ställning mellan honom och CC. Detta är förstås helt fel. Jag har endast föräldrabalken och i detta speciella fall ett uppdrag i testamente att rätta mig efter.

AA försöker via ett resonemang, enligt principen att den som inte är med honom måste vara emot honom, få överförmyndaren delaktig i ansvaret för en olycklig förskingring av en stor del av hans barns pengar. Vi vet dessutom nu att denna förskingring ägde rum strax efter det att CC, efter intressenternas, inklusive AA själv, begäran, hade återinträtt i sitt uppdrag som särskild förvaltare.

Jag har inte givit CC något stöd för att lämna en undermålig redovisning och jag har, som ovan beskrivits, undvikit att ta ställning till redovisningens kvalitet.

Överförmyndaren ska enligt lagen inte vara inblandad men har, genom

AA:s idoga omsorger, blivit indragen i närheten av den särskilda förvaltningen i detta ärende.

Avslutningen av den tredje satsen är speciell. Överförmyndarens skyldighet att under lagen utöva tillsyn över vissa förmyndares förvaltning av omyndigas medel, förvandlas ogenerat av AA till ett nytt ansvar över samma, kanske alla, omyndigas eventuella medel under särskild förvaltning.

I ett fjärde stycke berör AA ytterligare yttranden som länsstyrelsen begärt in från överförmyndaren i sin tillsyn över detta ärende. Yttrandena bifogas som överförmyndarens bilagor 1 och 2.

3. Överförmyndaren svarar inte på AA:s skrivelser

AA skriver av rätt från mitt yttrande till länsstyrelsen där jag vidgår att andra arbetsuppgifter förbrukade min tid, vilket länsstyrelsen i sitt beslut inte finner anledning att klandra mig för.

Vad avser AA:s andra stycke vill jag framföra att min reaktion på polisens samtal var den, att eftersom jag själv inte hade funnit lagrum för överförmyndaren att entlediga en särskild förvaltare så kunde kanske dessa misstankar vara skäl för en avsättning. Jag känner inte till brottsbalken men jag var övertygad om att AA skulle ta brottsmisstanke till intäkt för att omgående stämma CC till avsättning från hennes uppdrag.

4. Överförmyndaren misskrediterar AA.

Dessa citat finns alla, helt korrekt, i mitt yttrande till länsstyrelsen, AA:s bilaga 10, även om de här är återgivna litet lösryckta från sitt sammanhang.

Det är inte fråga om misskreditering eller förtal från min sida. De första fyra citaten redovisar vad jag själv upplevt. AA uppträder myndigt och går till direkt angrepp. Han hänvisar gärna till lag men har inte alltid rätt. (Vår första kontakt bestod i att AA inledde med att förklara att jag hade som överförmyndare misskött mitt uppdrag genom att inte från CC redan ha krävt redovisning.)

Vad avser det femte citatet så har jag inför mitt yttrande naturligtvis sökt information bakåt i den omfattande akt överförmyndaren förvarar över detta ärende. Därvid har jag funnit att AA genomgående har agerat kring dödsbo och kvarlåtenskap på ett sätt som står i tydlig motsats till de skrivningar testamentsgivaren har gjort.

5. Tillsättandet av ny särskild förvaltare

Turerna kring tillsättandet finns beskrivna i mitt svar på länsstyrelsens tredje remiss i klagomålsärendet hos dem, överförmyndarens bilaga 1 med tillägg av underbilagorna överförmyndaren 1 a) och 1 b).

Jag har tvärtemot AA den uppfattningen att vad en avliden har föreskrivit i ett testamente har mycket stark kraft och att lagstiftningen på allt sätt strävar efter att hänsyn ska tas till den sålunda avgivna sista viljan (ÅB 11:1).

Vad avser nullitetsfrågan och mitt svar den 30 september 2004 har jag ovan (sid. 5, p. 9–10) redan bemött detta.

När det gäller vad den nya särskilda förvaltaren har att förvalta eller till vilket arvode detta ska ske så finns det inte någon föreskrift om detta i testamentet och det

är ju samma förhållande som har gällt för den nu ersatta CC. Överförmyndarens enda uppdrag var att vid vissa förhållanden utse en ny särskild förvaltare.

AA:s avslutande fråga om ett, enligt hans mening, ofullständigt skrivet testamente ska drabba hans barn måste, tyvärr, besvaras med att så kan bli fallet.

Testamentsgivarens val, och rättighet, att föreskriva särskild förvaltning innebär att hon därvid tar en risk, som alltså står henne fritt, genom att sådant förordnande undandrar de angivna tillgångarna från den kontroll som i övriga fall utövas under lagen av överförmyndarna.

AA, som gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret, kom in med flera kompletterande skrifter. Han framförde klagomål mot överförmyndarens fortsatta handläggning av ärendet och anförde bl.a. att DD under hösten 2006 avsågt sig uppdraget som särskild förvaltare men att någon ny förvaltare ännu i mars 2007 inte utsetts av överförmyndaren.

Muntliga upplysningar har inhämtats från Överförmyndaren i Täby kommun.

I beslut den 12 oktober 2007 anförde *JO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Som nämnts ovan framgår av utredningen att AA också har vänt sig till Länsstyrelsen i Stockholms län med klagomål och att länsstyrelsen den 15 februari 2005 fattade beslut i ärendet. JO:s uppgift är att granska att myndigheter följer lagar och andra författningar. Denna verksamhet är emellertid inte avsedd att ersätta den tillsyn och rättstillämpning som ankommer på andra. Det finns därför inte anledning för mig att vidta någon åtgärd vad gäller AA:s anmälan i de delar som är prövade av länsstyrelsen, dvs. främst vad som framförts under punkterna 1 och 3 i sammanfattningen av klagomålen ovan.

Vad avser AA:s klagomål under punkterna 2 och 4, dvs. att överförmyndaren skall ha tagit ställning för CC och emot AA i motsättningen dem emellan och att överförmyndaren misskrediterat och förtalat honom som person, har överförmyndaren bemött och tillbakavisat dessa påståenden. Jag finner det inte meningsfullt att utreda saken ytterligare. Vad gäller AA:s klagomål under punkten 5 och i de senare skrifterna, dvs. överförmyndarens agerande vid tillsättandet av en ny särskild förvaltare under sommaren 2004 och handläggningen av ärendet därefter, vill jag anförda följande. Enligt 12 kap. 1 § föräldrabalken kan i ett testamente föreskrivas att viss egendom skall stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren och med angivande av vem som skall utöva förvaltningen (särskild förvaltning). Är särskild förvaltning anordnad, skall den som utövar förvaltningen årligen lämna redovisning över förvaltningen till förmyndaren. I 16 kap. 1 § föräldrabalken regleras överförmyndarens tillsynsansvar. Där framgår att överförmyndaren skall utöva tillsyn över förmyndares, gode mäns och förvaltares verksamhet. Det ankommer således inte på överförmyndaren att utöva tillsyn över den särskilde förvaltarens verksamhet (prop. 1993/94:251 s. 139 f.).

Av ovanstående följer att det inte ingår i överförmyndarens uppgifter att utse en särskild förvaltare för att förvalta viss egendom. Överförmyndarens åtgärd i detta ärende att, då den i testamentet anvisade särskilda förvaltaren inte längre kunde fullgöra sitt uppdrag, utse en ny särskild förvaltare var emellertid i enlighet med testators vilja enligt testamentet och har inte heller ifrågasatts av de domstolar där ärendet varit aktuellt (se Södra Roslags tingsrätts beslut den 28 juni 2004 i Ä 2112-04, fastställt av Svea Hovrätt den 16 juli 2004 i ÖÄ 5588-04). Åtgärden får närmast ses som ett utslag av serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen. Det kan i sammanhanget noteras att överförmyndarens beslut felaktigt tillfogats en överklagandehänvisning. Av AA:s anmälan framgår att det finns andra uppfattningar om riktigheten av överförmyndarens beslut. Jag finner dock inte anledning att rikta någon kritik mot överförmyndaren eller göra något ytterligare uttalande i anledning av beslutet. Inte heller överförmyndarens fortsatta handläggning av ärendet föranleder någon kritik från min sida.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder ingen åtgärd eller något uttalande från min sida.

Jag vill tillägga följande. Upphovet till de allvarliga händelser som förekommit i detta ärende är BB:s testamentariska förordnande om särskild förvaltning av viss egendom som skulle tillfalla hennes och AA:s två gemensamma barn. Genom detta förordnande kom BB – måhända oavsiktligt – att såvitt avsåg den egendomen avstå från tillämpningen av det regelsystem i föräldrabalken som syftar till att ta till vara omyndiga barns rätt och skydda deras tillgångar. Detta är emellertid inget som överförmyndaren kan lastas för. Jag har dock förståelse för den frustration AA ger uttryck för i sin anmälan till JO.